

τ' ανάβλεμμα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΡΑΦΗΝΑΣ

ΦΥΛΛΟ 27^ο ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2013

«Ήταν Σκάλα καλή η Ραφήνα.
Έπιζε ο κόσμος από ψάρια».

Ανάβλεμμα:

*κοίταγμα ψηλά, κοίταγμα ξανά,
με άλλη ματιά, με άλλη θεώρηση*

*Κι' η κόρη με τ' ανάβλεμμα
σέρνει τα παλικάρια*

Δημοτικό (της αγάπης)

*Με λάβωσε σα σαϊτιά
κυρά τ' ανάβλεμμά σου*

*Είναι τ' ανάβλεμμά του πιο σκληρό
κι' από το πυρό μαχαίρι του.*

Κ. Παλαμάς

καλώς ανταμωθήκαμεν

Αγαπητοί Φίλοι,

Το 27^ο ανάβλεμμα, 20φυλλο πλέον, είναι στα χέρια σας. Είναι το 2^ο περιοδικό μέσα στο 2013. Οι οικονομικές δυσκολίες μάς ανάγκασαν να περιορίσουμε την έκδοση του περιοδικού μας σε δύο τεύχη το χρόνο, αυξάνοντας τα φύλλα του από 16 σε 20.

Αυτό «τ'ανάβλεμμα» περιέχει πολλά θέματα που αφορούν τη Ραφήνα. Ας είναι λοιπόν ένα δώρο από το Λύκειο στην πόλη μας για τη γιορτή της. **Γιατί η Ραφήνα φέτος γιόρτασε τα 90 χρόνια από τον ερχομό των Τριγλιανών προσφύγων στον τόπο μας με λαμπρές εκδηλώσεις του Δήμου μας και με τίτλο «90 χρόνια Ραφήνα, 1923-2013».**

Έτσι σ'αυτό το φύλλο θα περπατήσουμε στο παλιό λιμάνι της Ραφήνας, για να γνωρίσουμε τα «περιλαβητήρια» που διακινούσαν τα φάρια του Ευβοικού, θα μάθουμε για τη «βίλα Καραγιάννη» και θα μπορούμε σ' ένα παλιό καφενείο της πλατείας. Θα θυμηθούμε σύντομα την ιστορία των ανθρώπων της πόλης μας με τη μικρή αναφορά στη μεγάλη γιορτή του ΛΕΡ με τίτλο «Ιστορούμε τη Ραφήνα», καθώς και την αποκατάσταση προσφύγων. Θα παρακολουθήσουμε το Λύκειο των Ελληνίδων Ραφήνας στην επίσκεψή του στη Μύκονο για σεμινάριο χορού και λαογραφίας, αλλά και σε μια αγαπημένη του δραστηριότητα, στο μάθημα κεντίματος, που εδώ και χρόνια γίνεται στο χώρο του.

Οι σταθερές σελίδες του περιοδικού παραμένουν. Είναι οι δραστηριότητες του ΛΕΡ στο τελευταίο χρονικό διάστημα, ένα ημερολόγιο δηλαδή των εκδηλώσεων, οι δύο σελίδες της λαογραφίας με θέμα αυτή τη φορά τη γέννηση και το δισέλιδο των μικρών μας φίλων με θέμα την «κουζίνα του παραδοσιακού σπιτιού»

Τ'ανάβλεμμα ρίχνει κι αυτή τη φορά τη ματιά του στο παρελθόν αποβλέποντας πάντα σε μάθημα ζωής για το μέλλον.

Η σύνταξη

Λιμάνι Ραφήνας (δεκαετία '70)

«Δωρητής»

του Λυκείου των Ελληνίδων Ραφήνας

Η κ. Ελένη Καχριμάνη, πρόεδρος του ΛΕΡ, ενίσχυσε οικονομικά τη μεγάλη παράσταση του Λυκείου με τίτλο «Ιστορούμε τη Ραφήνα»

Για τη χειρονομία αυτή, αλλά και για τη μεγάλη προσφορά της στο Λύκειο, με ευγνωμοσύνη το ΛΕΡ την ονομάζει «Δωρητή». Η απόφαση του ΔΣ ήταν ομόφωνη και στηρίχθηκε στο άρθρο 7, παράγραφος 3 του καταστατικού του Λυκείου.

Για τη συνολική προσφορά της στη Ραφήνα, ο δήμαρχος Ραφήνας-Πικερμίου κ. Γεώργιος Χριστόπουλος, βράβευσε δημόσια την κ. Ελένη Καχριμάνη στη μεγάλη γιορτή του ΛΕΡ που εντάχθηκε στις εκδηλώσεις του εορτασμού του Δήμου με τίτλο «90 χρόνια Ραφήνα, 1923-2013»

«Τ' ανάβλεμμα»: περιοδική έκδοση του Λυκείου των Ελληνίδων Ραφήνας.
- Εθνικής Αντιστάσεως 34, 190 09 Ραφήνα
- τηλ./fax: 22940 22608 - e-mail: lerafinas@otenet.gr
- <http://www.funattic.gr/ler.asp>

Επιμέλεια περιοδικού: Χριστίνα Παναγιώτου
Δημιουργικός σχεδιασμός: Φωτεινή Αλεξιάδου

Ομάδα σύνταξης: Ελένη Καχριμάνη, Αναστασία Κάλφογλου, Κατερίνα Σιούτα-Παπαδοπούλου, Εύη Γκατζοπούλου, Μαρσέλα Χριστοδουλίδου-Τραυλού, Ολυμπία Νικολοπούλου, Άννα Ραφτοπούλου, Ελένη Καμάρα, Χριστίνα Παναγιώτου.

Διανέμεται Δωρεάν

Εξώφυλλο: "Ανεμότρατες στο αλιευτικό καταφύγιο της Ραφήνας, κάτω από το λόφο του Αη Νικόλα" (Φωτ. Αντώνης Λαζαράκης).

Το Λύκειο ενίσχυσαν οικονομικά:

Γενιάς Στράτος, Κουρή Μαρία, Πρωτοψάλτη Φωτεινή, Κωνσταντοπούλου Βέτα, Παπαδόπουλος Γερβάσιος, Παπαδόπουλος Κωνσταντίνος, Παπαδόπουλος Μάριος, Αντονίνης Αντώνης, Ανώνυμος, Λουκάτος ΑΕ, Καχριμάνη Ελένη, Παπασωτηρίου Κώστας.

Λύκειον των Ελληνίδων

ΤΜΗΜΑ ΚΕΝΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΛΥΚΕΙΟ ΡΑΦΗΝΑΣ

Γράφει η Μαρία Κατσιμίγα, Δασκάλα κεντήματος - πλεξίματος στο ΛΕΡ.

Χρόνια κεντάω την ψυχή μου.

Κέντημα ξεχωριστό πάντα ήθελα να κάνω.

Γεμίζω την ψυχή μου κλωστές αόρατες.

Μόλις τελειώσει η μια, αρχίζει η άλλη.

Διασταυρώνονται, χαιρετιούνται, κι όλες μαζί φτιάχνουν το εργόχειρο της ψυχής.

Άφησε λίγη από την δική σου κλωστή μπας και τελειώσει κάποτε το κέντημα.

Και γράψε τ' όνομά σου με μικρά ή κεφαλαία στις ίνες της κλωστής.

Έτσι για να μνημονεύεται στο κέντημα, εξάλλου στη μνήμη δεν καταλήγουν όλα;

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΕΝΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ.

Οι περισσότεροι άνθρωποι συνδέουν το κέντημα μ' έναν βαρετό τρόπο να γεμίζουν την καθημερινή τους ζωή οι νοικοκυρές!!

Η διαδικασία παραγωγής ενός κεντήματος πάνω σ' ένα ύφασμα, μπορεί να φαίνεται πληκτική σε πολλούς που δεν γνωρίζουν τίποτα για την τέχνη του. Αλλά μόλις μάθουν περισσότερα γι' αυτόν, θα ανακαλύψουν πόσο απίστευτα συναρπαστική είναι.

Το κέντημα έχει μακρά ιστορία, η οποία χρονολογείται πριν το 3.000 π.Χ. και είναι μια από τις πρώτες μορφές τέχνης. Ακόμα κάτι, που ίσως δεν γνωρίζουμε, είναι, πως **το κέντημα στην αρχαιότητα εθεωρείτο ανδρική υπόθεση!!** Σε αρχαίους πολιτισμούς και σε κάθε μέρος του κόσμου τα κεντήματα ήταν προτεραιότητα για επιλεγμένα και ταλαντούχα αγόρια. Οι τεχνίτες των κεντημάτων έπρεπε να μελετήσουν αυτή την τέχνη υπό την επίβλεψη κάποιου αρχιτεχνίτη και χρειάζονταν 10 χρόνια τουλάχιστον, έως ότου αποκτήσουν την δυνατότητα να την εξασκήσουν χωρίς επίβλεψη.

Η τέχνη του κεντήματος δεν έχει μόνο μακρά ιστορία. Αξίζει να σημειωθεί πως έχει εξελιχθεί σε κάθε μέρος του κόσμου. Διαφορετικοί πολιτισμοί δημιούργησαν διαφορετικά είδη κεντημάτων, τα οποία μεταβιβάζονταν από γενιά σε γενιά. Οι αρχαίοι Αιγύπτιοι, οι Ινδοί, οι Κινέζοι φημίζονται για την επιδεξιότητά τους στην τέχνη του κεντήματος. Τα σπουδαιότερα αριστουργήματα ανά τους αιώνες, έχουν δημιουργηθεί στα μοναστήρια, όπου η υπομονή των καλογέρων και των καλογριών είναι ανεξάντλητη.

Τα κεντήματα δημιουργούν την ιστορία κάθε τύπου βελονιάς. Οι κλωστές, τα μοτίβα, το ύφασμα μαρτυρούν τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες κάθε εποχής.

Στα νησιά το κέντημα έχει μεγαλύτερη ποικιλία στα χρώματα και τα σχέδια. Στην ηπειρωτική

Ελλάδα είναι πιο αυστηρό, δωρικό. Η Ελλάδα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης ήταν ένα σταυροδρόμι πολιτισμών. Έτσι αφομοιώθηκαν και οι επιδράσεις στο κέντημα. Χωνεύονταν και ύστερα αποτυπώνονταν μ' έναν ελληνικό τρόπο στον καμβά. Δυστυχώς πολλά κεντήματα έχουν χαθεί ή έχουν διασκορπιστεί. Αυτή τη στιγμή η Αγγλία έχει περισσότερα ελληνικά κεντήματα απ' ό,τι ο τόπος μας. Στο Βρετανικό Μουσείο Βικτώριας και Άλμπερτ, υπάρχουν 1.300 έγχρωμα και 500 ασπροκέντια, μεταξύ αυτών το εξαιρετικό πουκάμισο από την Κάρπαθο.

Πολύ υψηλής ποιότητας εργόχειρα υπάρχουν σήμερα στη Γαλλία, στη Ρωσία και στο Μητροπολιτικό Μουσείο της Ν. Υόρκης. Τα νησιά και η ελληνική ύπαιθρος έχουν φτιάξει αριστουργήματα με εξαιρετική ομορφιά και αφαιρετική δύναμη.

Εκείνο που είναι εντυπωσιακό είναι η μεγάλη αγάπη, που τρέφουν οι γυναίκες για το κέντημα. Δεν σταματούν να δημιουργούν και να το εξελίσσουν. Νέες κοπέλες ασχολούνται με πολύ μεράκι από

Ώρα μαθήματος...

τη Βραζιλία μέχρι την Φινλανδία και την Κίνα. Διαφορετικές κουλτούρες, διαφορετικοί άνθρωποι, με κοινό στοιχείο την αγάπη για το χειροποίητο. Δουλειά, εμπνευσμένη από το περιβάλλον και την καθημερινή ζωή.

Ας βάλουμε κι εμείς μια βελονιά, για να κρατηθούν ζωντανά λίγα από τα έθιμα, που μας έχουν απομείνει.

Γράφει η Ελένη Καμάρα, δημοσιογράφος

Κτήμα Καραγιάννη

ΑΠΟ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ

Η Ελλάδα, διϊστορικά, βρέθηκε στην πρωτοπορία του πολιτισμού και ανέπτυξε φυσικές βάσεις για νέα άλματα. Εμπνευσμένοι άνθρωποι, αξιοποίησαν τις δυνάμεις τους με αποτέλεσμα τον εκσυγχρονισμό και την πρόοδο. Στη γραμμή αυτή κινήθηκε και η ανάπτυξη της Ραφίνας. Τολμηροί οραματιστές, με τη δράση τους, δημιούργησαν το υπόβαθρο, για την πορεία της πόλης στη σύγχρονη εποχή.

Το κτήμα Καραγιάννη, μαζί με άλλες ιστορικές βίλες της Ραφίνας, από τις αρχές της δεκαετίας του '60, αποτέλεσε σημείο αναφοράς για τον πρωτοπορικό χαρακτήρα και την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική του. Τα περίτεχνα κτήρια στόλισαν τη Ραφίνα, προσέδωσαν αίγλη και συνέβαλαν στη μεταμόρφωσή της από γραφική πολίχνη σε λαμπερή πόλη. Με επίκεντρο το φυσικό της λιμάνι και λουσμένη στο γαλάζιο και

το πράσινο, η Ραφίνα μαγνήτισε τη λογική και τις αισθήσεις, των επισκεπτών της, ανάμεσά τους αρκετοί επιφανείς πολίτες, που αποφάσισαν να μοιράσουν τη ζωή τους μαζί της.

Το 1962 ο **Κώστας Καραγιάννης**, πολυπράγμων επιχειρηματίας, με ανήσυχο πνεύμα - ιδρυτής του «Ράδιο Καραγιάννη» και αντιπρόσωπος της Μπόινγκ στην Ελλάδα - οραματίστηκε για την «αέρινη Ραφίνα», που λάτρευε, μια κατοικία με χρώμα και άρωμα Αιγαίου. Αγόρασε μία έκταση επτά στρεμμάτων στην κορυφογραμμή του παλαιού οικισμού, πάνω από το μπλε λιμανάκι, («λιμανάκι του Μέντη»), επί της 11ης οδού, σημερινή οδό Ηλία Καραγιάννη.

Σάρκα και οστά στο όραμά του έδωσε ο βραβευμένος γάλλος αρχιτέκτονας, ζωγράφος, λάτρης της αιγαιοπελαγίτικης αρχιτεκτονικής, Ροζέ Τουρτ, έργα του οποίου εκτίθενται στο μουσείο Μπομπιντού στο Παρίσι. Ο φιλέλληνας Τουρτ εναπόθεσε το αρχιτεκτονικό στίγμα του σε όλα τα κτίσματα του χώρου. Συνδύασε τις καμπύλες των Κυκλάδων με αρχιτεκτονικά στοιχεία, επηρεασμένα από τις μεσογειακές χώρες, όπου ταξίδευε τα καλοκαίρια με το μικρό ιστιοπλοϊκό του: μαροκινά κλωστρά, ισπανικά ξυλόγλυπτα, ψηφιδωτά, καμάρες, αρχαιοελληνικές πινελιές διαμόρφωσαν ένα σπάνιο αρχιτεκτόνημα, με το λευκό να κυριαρχεί παντού!

Πρώτη παρέμβασή του στο χώρο, το 1964, το γραφικό εκκλησάκι του αγίου νεομάρτυρα Νικολάου του Παντοπώλη, που δεσπόζει στο μέσον του κτήματος. Στη μνήμη του αγίου και των εκλιπόντων της οικογένειας, κάθε χρόνο στις 23 Σεπτεμβρίου, εκκλησιάζονται φίλοι και γείτονες.

της Ραφήνας

Με το πέρασμα του χρόνου και τη φροντίδα των κληρονόμων, το κτήμα μεταμορφώθηκε σε έναν μικρό παράδεισο, διατηρώντας τη φυσική αγριάδα της βλάστησης.

Στη δεκαετία του '70 φιλοξένησε ένα μικρό ζωολογικό κήπο με σκίουρους, κουκουβάγιες, φασιανούς, μαϊμούδιτσες και άλλα ζώακια. Επίσης, ένα οικογενειακό μουσείο συγκεντρώνει ενθύμια, φωτογραφίες και επιστολές από τους προγόνους της οικογένειας, από το τέλος του 19ου αιώνα μέχρι και το θάνατο της Μίνας Καραγιάννη (1972) και του Κωνσταντίνου Καραγιάννη (1984).

Ραφηνάιοι τεχνίτες οικοδόμησαν την οικία της οικογένειας στο χαμηλότερο επίπεδο του κτήματος. Προσωπικότητες της εποχής από τους χώρους του πνεύματος, του εμπορίου και της τέχνης περιηγήθηκαν στις γωνιές του και θαύμασαν το ανάγλυφο τοπίο με την ελεύθερη θέα, πριν από τη φρενήρη, άναρχη ανοικοδόμηση.

Σε απρόσμενα σημεία, του χώρου, ο δημιουργός του αποτύπωσε τις σκέψεις του, χαραγμένες επιτοίχια, ως παρακαταθήκη στους απογόνους του, με την ευχή να θυμούνται την αφετηρία τους, τη διαδρομή και την αέναη συνέχεια...

Ανάμνηση στους παλιούς Ραφηνάιους αποτελεί ο λαμπυρίζων κρύσταλλος στην κορυφή της ψηλότερης καμινάδας, σύμβολο ευχής και προστασίας της μπέρας του ιδιοκτήτη προς την οικογένειά του.

Σήμερα, η Μίνα Καραγιάννη, στα βήματα του πατέρα της, θέτει υψηλούς στόχους για το μέλλον:

«Στο κτήμα αξιοποιούμε, σταδιακά, ένα πρόγραμμα δράσης, με άξονα την προσφορά στους συνανθρώπους μας. Αρχικά, ο «Μαγικός Κήπος» θα φιλοξενήσει εκπαιδευτικά σχολικά προγράμματα, με διαδραστικό χαρακτήρα. Ωστόσο, η δυναμική πτυχή του σχεδίου μας είναι η δημιουργία εθελοντικών ομάδων, οι οποίες, σε συνεργασία με εκπαιδευμένα θεραπευτικά αλογάκια, επισκέπτονται, δωρεάν, παιδιά με κινητικά ή άλλα προβλήματα, ιδρύματα, ορφανοτροφεία, νοσοκομεία, ξενώνες ανάρρωσης από βαριές ασθένειες ή ατυχήματα.

Η μη κερδοσκοπική οργάνωση "Gentle Carousel", από τη Φλόριντα Αμερικής, με τα θεραπευτικά αλογάκια τους προσφέρουν χαρά, κίνητρο ζωής και δύναμη και προσπαθούν μαζί με τους θεράποντες ιατρούς να αντιμετωπίσουν τον ανθρώπινο πόνο. Έργο ζωής, καθώς τα μικροσκοπικά αλογάκια, με τη μεγάλη καρδιά και τα γαλάζια μάτια κάνουν θαύματα εκεί που... μόνο θαύματα χρειάζονται.

Η Ελλάδα, λόγω της ιστορικής σχέσης του αλόγου με την αρχαιότητα και τη μυθολογία (Βουκεφάλας, Πήγασος, άλογα του Ηλίου κ.α.) αλλά και της πολυμηνης επιμονής μας, είναι η μόνη χώρα, παγκοσμίως, που επιλέχτηκε, από την ομάδα του Gentle Carousel, να επεκτείνει τη δράση της.

Στη μικρή Ραφήνα μας, ο «Μαγικός Κήπος», με τη βοήθεια όλων, θα γράφει τη δική του Ιστορία... και θα την φυσήξει ο βοριάς της μακριά, πολύ μακριά...

Ιστορούμε τη Ραφήνα

Η Ραφήνα φέτος γιόρτασε τα 90 χρόνια από την εγκατάσταση των Τριγλιανών προσφύγων (1923-2013) και τη δημιουργία του πρώτου συγκροτημένου οικισμού στη νεότερη ιστορία της.

Πριν τον ερχομό των προσφύγων, σ' αυτόν τον τόπο, με την πανάρχαια ιστορία σ' αυτόν τον αρχαίο Αραφήνα, **Αρβανίτες** καλλιεργούσαν τ' αμπέλια και **Σαρακατσάνοι** ξεχείμαζαν με τα κοπάδια τους στα βοσκοτόπια. Στο λιμάνι κινούνταν κι έμεναν στα πρόχειρα καταλύματα ψαράδες **Στουραίτες**, **Μαρμαριώτες**, **Βατικιώτες** κι **Ερμιονίτες**.

Στη Διασταύρωση Ραφήνας λειτουργούσε ήδη από το 1915 το **λιγνιτωρυχείο**, όπου δούλευαν **Ευβοιώτες**, **Κουμιώτες**, **Σερφιώτες**, **Ηπειρώτες** και **Κρητικοί**.

Όλους αυτούς βρήκαν στη Ραφήνα οι **πρόσφυγες** από την **Τρίγλια** της Βιθυνίας της Μικράς Ασίας, που το 1923 ριζώσαν σ' αυτό το μέρος, στο απαλλοτριωμένο κτήμα Σκουζέ. Στα σπίτια του συνοικισμού που ολοκληρώθηκε το 1927 στεγάστηκαν κι άλλοι πρόσφυγες, **Σμυρنيοί**, **Βουρλιώτες**, **Καππαδόκες**. Αργότερα, μεγάλες **ηπειρώτικες** **φαμίλιες** έμειναν στη Ραφήνα, ενώ, μετά τον πόλεμο, **Αθηναίοι** και άλλοι διάλεξαν τον τόπο για μόνιμη κατοικία.

Ένα πολύμορφο μωσαϊκό ανθρώπων είναι ο κόσμος της Ραφήνας. Ο χαρακτήρας της πόλης διαμορφώθηκε από αυτούς τους ανθρώπους, με τα διαφορετικά ήθη, τις διαφορετικές συνήθειες. Τους ένωσε η ανάγκη να συμβιώσουν και να επιβιώσουν αξιοποιώντας αυτόν τον όμορφο, ευλογημένο τόπο, που η τύχη το 'φερε να γίνει δικός τους.

Σ' όλους αυτούς που έγραψαν τη νεότερη ιστορία της Ραφήνας, αφιερώθηκε η μεγάλη εκδήλωση του ΔΕΡ που πραγματοποιήθηκε στις 27-6-13 με τίτλο

«**Ιστορούμε τη Ραφήνα**».

‘**Ηταν μια μεγαλειώδης παράσταση!**’

Το Λύκειο των Ελληνίδων Ραφήνας τραγούδησε και χόρεψε χορούς από την Προποντίδα, για να τιμήσει τους πρόσφυγες, τον πρώτο μεγάλο, οργανωμένο πληθυσμιακό πυρήνα της πόλης μας. Το Λύκειο των Ελληνίδων Παιανίας χόρεψε χορούς απ' τα Μεσόγεια για το Αρβανίτικο στοιχείο της περιοχής. Παρουσιάστηκαν χοροί από την Εύβοια, τα νησιά και την Κρήτη για τους Λιγνιτωρύχους, αλλά και χοροί από την Ήπειρο για τις Ηπειρώτικες οικογένειες.

‘**Ηταν ακόμη μια φαντασμαγορική παράσταση!**’

Μας γέμισε ήχος, χρώματα, λάμψη, θύμηση και εικόνες από την ιστορία του τόπου. Ζωντάνεψε τον αστικό τρόπο διασκέδασης στη Σμύρνη, συγκίνησε με το φευγιό των ανθρώπων απ' τις αξέχαστες πατρίδες, συγκλόνισε με το λυπητερό τραγούδι των ξεριζωμένων. Ξεσίκωσε τον κόσμο με τους ζωηρούς νησιώτικους σκοπούς, ενθουσίασε με τα παιγνίδια και τα τραγούδια των μικρών μαθητών, εντυπωσίασε με τις πλούσιες παραδοσιακές φορεσιές. Πληροφόρησε, πρόβαλε, δίδαξε, ιστόρησε! Γεφύρωσε αρμονικά το χθες με το σήμερα.

‘**Ηταν ένα χρέος στην πόλη μας, φόρος τιμής σ' όσους έζησαν και ζουν στη Ραφήνα.**’

Από την παράσταση της 27.6.2013

Τα περιλαβητήρια της Ραφήνας

Ας επιστρέψουμε νοερά αρκετά χρόνια πριν στο αγνώριστο, σε σχέση με το σήμερα, λιμάνι της Ραφήνας. Οι εγκαταστάσεις του είναι υποτυπώδεις, μώλος καλά-καλά δεν υπάρχει και αυτό που δίνει ζωή στο λιμάνι είναι οι ψαροπούλες και τα περιλαβητήρια.

Λιμάνι Ραφήνας: Ιχθυοπωλεία και εστιατόρια που διαδέχθηκαν τα περιλαβητήρια

Τι ήταν, όμως, αυτά τα περιλαβητήρια (παραλαβητήρια);

Τα περιλαβητήρια-παράγκες ήταν, αρχικά, ξύλινες παράγκες, μικρά «μαγαζάκια», στα οποία κάθονταν οι περιλαβητές (παραλαβητές) των ψαριών. Σύμφωνα με την Ολυμπία Παξινού, κόρη του Σίδηρη Παξινού που αναφέρεται στο κείμενο, στα παραλαβητήρια, αρχικά, δεν γινόταν λιανική πώληση ψαριών.

Οι περιλαβητές ήταν άνθρωποι που δούλευαν για τους μεγάλους ιχθυεμπόρους και έκαναν τις συνεννοήσεις με τους ψαράδες, ένα είδος υπαλλήλου-μεσάζοντα. Με τον καιρό και την αύξηση της παραγωγής οι ξύλινες παράγκες έδωσαν τη θέση τους σε μαγαζιά που χτίστηκαν για το σκοπό αυτό. Ξεναγός μας στο ταξίδι αυτό θα είναι ο Τάσος Ζάππας μέσα από το βιβλίο του «Αλιευτικό Χρονικό του Ευβοϊκού» (Αθήνα, 1968) και ο αειμνηστος καπετάν-Δημήτρης Μουτσάτσος, ο καπετάνιος. Τον καπετάν-Δημήτρη Μουτσάτσο είχαμε την τύχη να τον συναντήσουμε αρκετές φορές στα πλαίσια του Προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του 2ου ΤΕΕ Ραφήνας με τίτλο «Ιστορία του Λιμανιού της Ραφήνας» (σχολικό έτος: 2007-2008). Οι συναντήσεις μας πραγματοποιήθηκαν στο καφενείο της Ευτυχίας στο λιμάνι της Ραφήνας τον Απρίλιο και το Μάιο του 2008.

Ο Καπετάν-Δημήτρης Μουτσάτσος έχει καταγωγή από τα Βάτικα της Λακωνίας. Γεννήθηκε το 1920 και πρωτοήρθε στη Ραφήνα το 1931. Τα παιδικά του χρόνια τα πέρασε στη Χαλκίδα, στα Βάτικα και στο Λαύριο. Στη Ραφήνα έρχεται το 1931 για δουλειά, μιας και «η Ραφήνα ήταν τότε πιο καλή ψαρόσκαλα από το Λαύριο». Στην Κατοχή πήγε στο Λαύριο και μετά στο Πόρτο Ράφτη και εκεί βγήκε για πρώτη φορά καπετάνιος στην τράτα. Το 1954 θα εγκατασταθεί μόνιμα στη Ραφήνα με την οικογένειά του.

Τάσος Ζάππας «Αλιευτικό Χρονικό του Ευβοϊκού»

«Ο αρχικός λιμενοβραχίονας της Ραφήνας χτίστηκε το 1907 από τον μεγαλοκτηματία Αλέξανδρο Σκουζέ. Το χτίσιμο του αρχικού μώλου είχε ζητήσει ο βατικιώτης Κυριάκος Καπετανάκης για να αράζουν οι τέσσερις τράτες του». Τα στοιχεία αυτά καταγράφηκαν από τον Τάσο Ζάππα στο «Αλιευτικό Χρονικό του Ευβοϊκού» (Αθήνα, 1968) με βάση τις μαρτυρίες του τσιριγώτη Θεόδωρου Ζαντιώτη. «Ο Θεόδωρος Ζαντιώτης, σουστιέρης αρχικά και «περιλαβητής» ψαριών στη συνέχεια, ήταν ίσως ο παλιότερος μόνιμος κάτοικος της Ραφήνας».

Ο Σκουζές, λοιπόν, κατασκευάζει από πέτρες τον πρώτο μώλο που θα πρέπει να είχε μήκος γύρω στα 40 μέτρα, σύμφωνα με τον καπετάν-Δημήτρη

Τα περιλαβητήρια

Μουτσάτσο. Ο μεγαλοκτηματίας φόρτωνε στα καϊκια κρασιά και τα έστελνε στα νησιά, μιας και η περιοχή ήταν κατάφυτη από αμπέλια. Εκτός από το μώλο υπήρχε και μια γραμμή σιδηροδρόμου για τη μεταφορά του λιγνίτη από τα λιγνιτωρυχεία της Διασταύρωσης.

Πριν φτιαχτεί το λιμάνι, οι φαροπούλες και οι τράτες δεν ζύγωναν ν' αράξουν στη Ραφήνα. Σαν φυσούσε φρέσκος βοριάς, πήγαιναν νοτιότερα, στο λεγόμενο τότε «αυλάκι του βοριά», που βρίσκεται σήμερα η κατασκήνωση των πετρελαιοειδών. Ο απάνεμος ορμίσκος επέτρεπε ν' αράξει κανείς με κάποια σιγουριά. Κι από εκεί τα έφερναν από στεριά τα ψάρια με μουλάρι ή σούστα. Με το νοτιά άραζαν στο «αυλάκι του σορόκου», στο Ασκηταριό, που βρίσκεται πίσω από τον κάβο.

Ο δρόμος Ραφήνας - Αθήνας φτιάχτηκε πριν χτιστεί το λιμάνι. Τα αλιεύματα, που έρχονταν από την Εύβοια τα παρελάμβαναν στη Ραφήνα εκπρόσωποι των εμποροπαράδων της αθηναϊκής παραγοράς, οι λεγόμενοι «περιλαβητές», καθώς είχε επικρατήσει να τους λένε. Μερικοί από αυτούς τους περιλαβητές ήταν ο Θεόδωρος Ζαντιώτης από το χωριό Παναγία των Κυθήρων, ο Νικόλαος Μπαλούρης και ο Γεώργιος Χουχουλής από το Μαρμάρι, ο Νικόλαος Λιβανός ή Μαμουδάκος, ο Πολυχρόνης Λιβανός, διάφοροι βατικιώτες, ο Παναγιώτης Μώρος από τις Σπέτσες, ο Μιχάλης Σκουριάς και άλλοι.

Ο Τάσος Ζάππας μας πληροφορεί: «ο ζακυνθινός Παναγιώτης Βυθούλκας, ιχθυέμπορος στην αθηναϊκή αγορά, έφτιαξε στα 1930 τράτα που τη δούλευαν οι αδελφοί Τσαμπά. Κείνη την εποχή ήρθαν από τον Πειραιά βατικιώτικες ανεμότρατες και εργάστηκαν στον Ευβοϊκό. Περίπου ως το 1927 οι ανεμότρατες εξακολουθούσαν να μένουν ιστιοκίνητες και να δουλεύουν ανά δύο (ζυγά). Ύστερα βάλανε πανιά και τα πανιά αχρηστεύθηκαν. Πέσανε σε παρακμή και ανυποληψία. Γύρω στα 1934 άρχισαν να δουλεύουν η κάθε μια χωρία με πρώτο τον Βυθούλκα. Στα 1935

έφτιαξε την πρώτη ντόπια ανεμότρατα ο μαρμαριώτης Σίδερης Παξινός (ιχθυέμπορος στη συνέχεια στη Ραφήνα) και στα 1936 οι επίσης μαρμαριώτες αδελφοί Δημήτριος, Κωνσταντίνος και Χρίστος Σιδέρης (Ράππας)».

«Όλη νύχτα το λιμάνι της Ραφήνας βροντολόγαγε από τον «κόπανο» που δούλευαν οι περιλαβητές να σπάζουν πάγο για τα ψάρια, από τις φωνές αυτών και των σουστιέρηδων, κι από το χρεμέτισμα των αλόγων. Ακούγονταν ακόμα οι φωνές των τσακαλιών –σωστή συναυλία– στα γύρω πευκοδάση. Μοναδικά μεταφορικά μέσα ήταν οι δίτροχες μόνιπτες «σούστες» που κουβαλούσαν πάγο και ψάρια. Χιόνι συνήθιζαν να τον λένε τον πάγο. Η κάθε σούστα σήκωνε 8 κασέλες. Τις κολώνες του πάγου που φόρτωναν τις προστάτευαν με πριονίδι. Οι σούστες έφευγαν από την Αθήνα στη μία το μεσημέρι κι έφταναν στη Ραφήνα το βράδυ. Διάρκεια διαδρομής 4-6 ώρες. Ξεξέβανε στο σταύλο της Ραφήνας ως τα μεσάνυχτα που θα ξανάφευγαν.

Οι σούστες αυτές, φορτωμένες τ' αλιεύματα, την άνοιξη και το καλοκαίρι με ζέστη, σταμάταγαν στην Παλλήνη (Χαρβάτι) κι άλλαζαν άλογα. Όταν τα ψάρια ήταν λιγοστά κι η σούστα ήταν ασύμφορη, τα βάζανε σε πανέρια και τα φόρτωναν σε μουλάρια –σε δυο τρία διαφορετικά επίπεδα– και τα πήγαιναν στο Γέρακα για να τα φορτώσουνε στο πρωινό τραίνο που ερχόταν από το Λαύριο. Κάποτε τα πάγαιναν κι ως την Αθήνα με το μουλάρι!

Μερικοί από τους σουστιέρηδες που κουβαλούσαν στην Αθήνα τα ψάρια ήταν ο Κωνσταντ. Βρεττός, ο Δημ. Βράκας, ο Κωνστ. Κοντογιάνης, ο Νικ. Τσιρίκος, ο Αντώνης Δεκάριστος ή Αντώνας, ο Μανάρας, ο Λάσκας, ο Ρωμύος, ο Τρελοδημήτρης (παρατσούκλια) και άλλοι. Οι παραδες του Ευβοϊκού έστελναν συνήθως τα' αλιεύματα τους στους εμποροπαράδες της αθηναϊκής παραγοράς: Κωνστ. Αλαμάγκο, Ελευθ. Γεωργαντά, Ιωάν. Μάρκου ή Μπελιά, Κωνστ. Πουλόπουλο, Νικ. Λελούδα από τα Νέα Στύρα, Νικ. Παξινό από το Μαρμάρι, Ιωάν. Χάρβαλη, Παναγ. Κοντό ή Μωραϊτη, Νικ. Τριανταφύλλου, Αναστ. Μπαχτή και άλλους».

Ο Χρίστος Κέσης, παραλαβητής, με το Νίκο Κοκκίτη στην πόρτα παραλαβητηρίου. (Φωτ. αρχείο Αργυρώς Γαϊβίση)

Ψαράδες στο λιμάνι της Ραφήνας. Δεκαετία '50 (αρχείο Στ. Δημητακού)

της Ραφήνας

Μαρία Κατσιμίγα, Δασκάλα κεντίματος - πλεξίματος στο ΔΕΡ

Ο καπετάν-Δημήτρης Μουτσάτσος θυμάται:
«Από προπολεμικώς, η Ραφήνα ήταν σκάλα-φαρόσκαλα και ερχόντουσαν τα καϊκια, για να ξεφορτώσουν τα ψάρια. Ήταν Σκάλα καλή. Έπηξε ο κόσμος από ψάρια. Ήταν πιο καλή φαρόσκαλα από το Λαύριο. Εδώ έφταναν πιο πολλά ψάρια, μιας και η Αθήνα ήταν πιο κοντά.

Τα ψάρια από το Λαύριο και τη Χαλκίδα έρχονταν με το τραίνο. Από τη Ραφήνα έφταναν στην Αθήνα με τη σούστα. Στη Ραφήνα ήρθαν και έμειναν παράδες Βατικιώτες και Κρανιδιώτες. Πατριώτες μου ήρθαν στη Ραφήνα γύρω στα 1910-1912

Χαρακτηριστικό παράδειγμα η οικογένεια Σκλιά. Ο παππούς του Παναγιώτη Σκλιά, σημερινού ιχθυέμπορα, ήταν ο Αντωνάκος από τα Βάτικα. Στο Μαρμάρι πήγαν Βατικιώτες και Κρανιδιώτες φαράδες. Στα Στύρα ήταν μόνο Κρανιδιώτες. Στην Ραφήνα δεν μπορούσαν να αράξουν τα καϊκια. Οι Μικρασιάτες, όταν ήρθαν το 1923, το βρήκαν το λιμανάκι αυτό. Η περιοχή ήταν μια ερημιά, αλλά στο λιμάνι υπήρχε ζωή».

ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ

«Τα πλοία έδεναν μέσα. Έδεναν και 30 ανεμότρατες. Το καλοκαίρι έδεναν εδώ τα γα-γαί.

Στην Κατοχή τα καϊκια ταξίδευαν μόνο με τα πανιά και τα κουπιά, μιας και το πετρέλαιο ήταν λαθραίο. Τα καϊκια δούλευαν με τα κουπιά. Στις μεγάλες τράτες δουλεύανε τριάντα άτομα, πραγματική βαριά βιομηχανία». Στο σημείο αυτό του λιμανιού (μας το δείχνει με το χέρι) ήταν μια πέτρα μεγάλη μέσα στη θάλασσα και εκεί ερχόντουσαν οι φαροπούλες με τα πανιά από το Μαρμάρι, τα Στύρα και τα άλλα μέρη και με τη σειρά άφηναν τα ψάρια.

Τα ψάρια τα έπαιρναν οι σούστες και τα μετέφεραν στην Κεντρική Αγορά. Βγάζανε ένα πανέρι και το ζύγισαν 20 οκάδες ψάρια και το γέμιζαν απέξω με σχίνα για να βαστάει το ψάρι. Πήγαιναν με τις σούστες μέχρι το Πικέρμι, όπου υπήρχε τότε το Χάνι του Σκορδά. Στου Σκορδά το Χάνι αλλάζανε άλογα. Έφταναν τα ξημερώματα στην Αγορά και εκεί άλλαζαν ξανά άλογα και γύριζαν πίσω. Στου Σκορδά το Χάνι άλλαζαν ξανά άλογα και έφταναν στη Ραφήνα.

Οι παράγκες-περιλαβητήρια ήταν των μανάβηδων της Αθήνας. "Μανάβηδες" έλεγαν τότε τους εμπόρους των ψαριών. Οι παλιοί "μανάβηδες" ήταν ο Βυθούλκας, ο Παυλάκης, ο Κραββαρίτης, ο Ζωγράφος και είχαν εδώ τους αντιπροσώπους τους (περιλαβητές). Μετά τον πόλεμο που χάθηκαν οι παλιοί "μανάβηδες", βγήκαν καινούριοι έμποροι».

Ο καπετάνιος Δ. Μουτσάτσος μιλάει στους μαθητές

Τα περίφημα παραλαβητήρια ήταν, λοιπόν, αυτά τα μικρά «μαγαζάκια», στα οποία κάθονταν οι παραλαβητές των ψαριών. Σήμερα, τα «μαγαζάκια» αυτά έχουν γίνει πρακτορεία εισιτηρίων, ταβέρνες, καφενεία.

Σύμφωνα με όσα μας είπε ο καπετάν-Δημήτρης Μουτσάτσος έχουν ένα ιδιόμορφο ιδιοκτησιακό καθεστώς.

«Οι παράγκες κατασκευάστηκαν σε διάφορες χρονικές φάσεις. Οι πρώτες ήταν ξύλινες και κατασκευάστηκαν στις πρώτες δεκαετίες, από το 1910 έως το 1930. Μετά την Κατοχή γίνανε και άλλες παράγκες. Ο Ρίγγος έκανε Μηχανουργείο για τον τόπο και από την Κατοχή και πέρα. Το τιμμεντόπλοιο ήρθε μετά τον πόλεμο και αποτέλεσε την προβλήτα, όπου τα μεγάλα πλοία μπορούσαν, πια, να πλαγιοδοθούν. Μέχρι τότε τα μεγάλα πλοία έπιαναν μόνο με την πλώρη.

Μετά την Κατοχή άρχισαν να πληθαίνουν τα καϊκια και τα παραλαβητήρια επεκτάθηκαν μέχρι τη θέση που βρίσκεται σήμερα το μαγαζί "Του Ασημάκη τα Καβούρια". Η επέκταση αυτή έγινε κάπου στα 1952-1954».

Τα παραλαβητήρια (δεκαετία '50)

Πηγές: 📖 Τάσου Ζάππα «Αλιευτικό Χρονικό του Ευβοϊκού» (Αθήνα, 1968). 📖 Καπετάν-Δημήτρης Μουτσάτσος, συνεντεύξεις στα πλαίσια του Προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του 2ου ΤΕΕ Ραφήνας «Ιστορία του λιμανιού της Ραφήνας», Ραφήνα 2007.

Στη Μύκονο της Λαογραφίας

Γράφει η Εύη Γκατσοπούλου, εκπαιδευτικός

Σεμινάριο χορού στη Μύκονο - για το Λύκειο των Ελληνίδων Ραφίνας -

Παρασκευή μεσημέρι και το καράβι μας που ξεκίνησε από τη Ραφίνα αράζει στο πολύβουο λιμάνι της Μυκόνου. Γρήγορα φτάσαμε στον Πλατύ Γυαλό, όπου η θέα της καταγάλανης θάλασσας και το φως του ήλιου μας ενεργοποίησαν τις αισθήσεις.

Με την απογευματινή βόλτα στη Χώρα γνωρίσαμε πιο πολύ τον κοσμοπολίτικο αέρα της Μυκόνου στα πλακόστρωτα δρομάκια συναντώντας τους ακούραστους χαρακτηριστικούς **ανεμόμυλους**.

Νησί των ανέμων, η Μύκονος εκμεταλλεύτηκε την αιολική ενέργεια από νωρίς. Το σιτάρι που κουβαλούσαν τα σιτοκάραβα μετατρέπóταν σε αλεύρι που εφοδίαζε πολλές αγορές. Με αυτό έφτιαχναν το περίφημο μυκονιάτικο παξιμάδι, τον διπυρίτη, που αποτελούσε περιζήτητη τροφή για τους ντόπιους αλλά και για τα μακρινά ταξίδια των ναυτικών.

Κυρίαρχη μορφή του νησιού που συναντήσαμε στη βόλτα μας ήταν ο Πέτρος, ο **πελεκάνος**, απόγονος του παλιού διάσημου συνονόματου πελεκάνου, που είχε βρεθεί γύρω στο 1955 στ' ανοιχτά της θάλασσας

και υιοθετήθηκε από τους κατοίκους του νησιού. Το όνομά του το πήρε από τον ήρωα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, Πέτρο Δρακόπουλο.

Το Σάββατο μεταφερθήκαμε στη Χώρα που στο πρωινό φως του ήλιου έλαμπε σαν φρεσκολουσμένη κυρά που περίμενε τους επισκέπτες της. Στην αίθουσα των πολιτιστικών εκδηλώσεών μας περίμεναν οι στυλοβάτες της πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού που μας έδειξαν «το άλλο πρόσωπο» της Μυκόνου. Από την πρόεδρο του συλλόγου γυναικών, κα Νάζου, μας παρουσιάστηκαν δείγματα από την **παραδοσιακή φορεσιά** του τόπου. Η **γυναικεία** αποτελείται από **φούστα**, **πουκάμισο** με μακριά φαρδιά μανίκια από κρεμ υφαντό ύφασμα, ένα **υποκόλλιο** που δενόταν στη μέση, το βελούδινο **ροδί μπουστογιλέκο**, την **ποδιά** και τα **τσόκαρα**.

Το εντυπωσιακότερο στοιχείο ήταν το λευκό μαντίλι με το περίτεχνο δέσιμό του στο πλάι. Ο **μαρχαμάς**, μια φανταχτερή καρφίτσα, στόλιζε το μέτωπο ενώ δεν έλειπαν τα μοναδικά μυκονιάτικα **σκουλαρίκια**. Η **ανδρική βράκα**, δενόταν με ένα μακρύ μαντίλι και συνοδεύoταν από το **γιλέκο** και το αντίστοιχο **μαύρο φέσι**. Παιδιά του Λυκείου μας φόρεσαν τις παραδοσιακές ενδυμασίες ζωντανεύοντας τις φιγούρες των ντόπιων κατοίκων του περασμένου αιώνα.

Μια γεύση από μυκονιάτικα **γλέντια** μας πρόσφεραν οι αυθεντικοί **οργανοπαίχτες**, Λευτέρης Σικινιώτης και Μιχάλης Κουνάνης, που μας εξέπληξαν ευχάριστα όταν μπήκαν στο χώρο φορώντας τα ναυτικά κασκέτα τους κρατώντας το «**τουμπάκι**» και την «**σαμπούνα**», όργανα που είχαν φτιάξει οι ίδιοι από δέρμα ζώων. Οι παραδοσιακοί μυκονιάτικοι ήχοι γέμισαν την αίθουσα καθώς μια ομάδα νέων ντόπιων χορευτών άρχισαν να «**μπαλάρουν**», να στροβιλίζονται

Μυκονιάτες μουσικοί και χορευτές

Μέλη της συντροφιάς στη Μύκονο...

και της Παράδοσης

στο χώρο, παρασύροντας και εμάς στο διονυσιακό ρυθμό του μπαλαριστού.

«Κάπως έτσι ξεκινούσαν τα γλέντια...» μας εξηγούν, όταν την εποχή των **χοιροσφαγίων**, μαζεύονταν οι χωριανοί και οργάνωναν αυτοσχέδια πανηγύρια όπου ετοίμαζαν και δοκίμαζαν το λαρδί, τα σίσερα, τα λουκάνικα, το μπουμπουλο, τη λούζα. Στο χορό που ακολουθούσε ο πρώτος άνδρας της παρέας έπρεπε να χορέψει με όλα τα κορίτσια που παρευρίσκονταν ξεκινώντας απ' την εκλεκτή της καρδιάς του. Το χορό επέλεγε η κοπέλα, απόδειξη της ισχυρής θέσης της γυναίκας στη Μύκονο, και κρατώντας ένα μαντίλι ξεκινούσε το **μπάλο!**

Στη Μύκονο: χορός και ξεφάντωμα...

Αποχαιρετώντας μας η κ. Φρασκούλα Συριανού μας τραγούδησε: «*Ρόδα και τριαντάφυλλα ραίνουν τον ερχομό σας, το γέλιο να ναι και η χαρά παντοτινά δικά σας*»

Επόμενος σταθμός ήταν το **λαογραφικό μουσείο**, ένα παλιό αρχοντικό δίπλα στη θάλασσα. Στα παραθύρια του με τα πλεκτά κουρτινάκια θαρρείς πως βλέπαμε τη γυναίκα του ναυτικού που αγνάντευε μήπως και διακρίνει το «σκαρί» που θα έφερνε κοντά της τον καραβοκύρη. Αυτοί οι ναυτικοί και το πλούσιο εμπόριο του νησιού έφεραν τα επιβλητικά σκρίνια από τη Βενετία, που στόλιζαν το μουσείο.

Ακόμη θαυμάσαμε μια πλούσια συλλογή από πορσελάνινα ζωγραφισμένα πιάτα, ξύλινα έπιπλα, πορτρέτα, κεντήματα, μικροαντικείμενα, συλλογές με σκουλαρίκια, που τόσο αγάπησαν οι Μυκονιάτισσες και βέβαια το αντίγραφο της ενδυμασίας της **Μαντώς Μαυρογένους!** Φτιαγμένη από τα χέρια των γυναικών του τόπου με το τριανταφυλλί μπούστο, το **σαλβάρι**, επιρροή μικρασιατική, και το φεσάκι κοσμεί το μουσείο και τιμά την μεγάλη ηρωίδα του νησιού.

Η φορεσιά της Μ. Μαυρογένους

Το λαογραφικό μουσείο κάθε **Μεγάλη Παρασκευή** κατά την περιφορά του επιταφίου **ανοίγει** για όλους και προσφέρει κέρασμα με ελιές, μαρούλι, ξίδι, χαλβά, λικέρ μαστίχα και ζυμωτό ψωμί που βάσει του εθίμου και λόγω του μαρτυρίου του Χριστού κόβεται με το χέρι.

Η ξενάγησή μας ολοκληρώθηκε με την επίσκεψη στην **Παναγιά την Παραπορτιανή**

Ακολούθησε η **ανταλλαγή δώρων**. Το βιβλίο για την Ιστορία του λαογραφικού τους συλλόγου πλούτισε τη βιβλιοθήκη του Λυκείου μας και μας δίνει ένα απτό παράδειγμα

της **προσφοράς της γυναίκας** στην κοινωνία, στη διατήρηση της εθνικής, ιστορικής, πολιτισμικής μας ταυτότητας

Το **μαγιάτικο στεφάνι** που μας δώρισαν ήταν φτιαγμένο από τα χέρια των κοριτσιών του τόπου με μοβ προβασόκαμπους. Το σφιχτό δέσιμο του στεφανιού συμβόλιζε το στενό δεσμό που χτίστηκε όλες αυτές τις ώρες ανάμεσα στους φιλόξενους νησιώτες και σε εμάς.

Η κορυφή του ταξιδιού μας ήλθε το βράδυ της ίδιας μέρας, όπου όλοι μαζευτήκαμε δίπλα στη θάλασσα στον Πλατύ Γιαλό. Απολαύσαμε ένα **μυκονιάτικο γλέντι** με αυθεντικούς ήχους τσαμπούνας, γευτήκαμε τις **παραδοσιακές γεύσεις** του νησιού και χορέψαμε με την ψυχή μας.

Η Κυριακή ήταν η τελευταία μας μέρα που έκρυσσε κι άλλες συγκινήσεις για τον καθένα. Άλλοι επισκέφθηκαν το κοντινό ιερό **νησί της Δύλου**, μερικοί ανέβηκαν στο **μοναστήρι του Παλαιόκαστρου**, στην Άνω Μερά για να παρακολουθήσουν τη θεία λειτουργία και να βιώσουν στιγμές από την καθημερινότητα των Μυκονιατών. Ενώ άλλοι προτίμησαν μια τελευταία βόλτα στη Χώρα που είχε φορέσει τα κυριακάτικα της.

Κάπου εδώ τελειώνει το ταξίδι μας στη ξεχωριστή Μύκονο. Ήταν για όλους όχι απλά ένα ταξίδι αναψυχής, αλλά μία πηγή που μας γέμισε Ελλάδα, παράδοση και μας έδωσε την ώθηση να συνταχθούμε για να περισώσουμε τις θεμελιώδεις αξίες της ζωής, να αναδείξουμε την ταυτότητά μας, να μεταδώσουμε τον πολιτισμό μας!

Στεγαστική αποκατάσταση

Γράφει η Αρχιτέκτων Μηχανικός Γιαννακοπούλου-Πρεβεδώρου Δήμητρα

Με αφορμή τα 90 χρόνια από την ίδρυση της Ραφήνας θα επιχειρηθεί μια σύντομη προσέγγιση στο προσφυγικό πρόβλημα, με ιδιαίτερη αναφορά στην πόλη μας.

Πρόσφυγες σε σκηνές

Κατά την περίοδο 1920-1960 το Ελληνικό Κράτος είχε να αντιμετωπίσει μια σειρά από ασυνήθιστα, μεγάλης κλίμακας επείγοντα προβλήματα ; πρόσφυγες, πολεμικές καταστροφές, σεισμοί διαδέχονταν το ένα το άλλο με ταχύ ρυθμό και απαιτούσαν την αδιάκοπη απομύζηση του φτωχού ελληνικού προϋπολογισμού. Και όμως η Ελλάδα απέδειξε ότι ήταν ικανή να αντιμετωπίσει τα γεγονότα αυτά με επιτυχία.

Η κατοικία έγινε συνώνυμη με την ανοικοδόμηση εκτεταμένων καταστροφών Η απότομη εισροή 1.500.000 προσφύγων από την Μικρασιατική καταστροφή, κάτω από συνθήκες διωγμού, ταλαιπωρίας, φτώχειας και ανάπτυξης επιδημιών με μεγάλη θνησιμότητα, βρήκαν απροετοίμαστο το Κράτος το οποίο έπρεπε παράλληλα με την άσκηση μιας 'φιλανθρωπικής' πολιτικής (διανομή ρούχων, τροφίμων, φαρμάκων, σκηνών) να ενσωματώσει στο παραγωγικό δυναμικό της χώρας τον πληθυσμό αυτό, με την στέγαση, την εκπαίδευση, τη συμπαράσταση. Ασκήθηκαν πιέσεις στον τρόπο ζωής των γηγενών, επήλθαν αλλαγές στην αγορά εργασίας και τους συσχετισμούς των πολιτικών κοινωνικών και οικονομικών δυνάμεων, καθώς επρόκειτο για ανθρώπους με εντελώς διαφορετική κουλτούρα.

Στην αρχή, «για την προσωρινή στέγασή τους χρησιμοποιήθηκε κάθε κλειστός χώρος: Δημόσια κτίρια, Σχολεία, Εκκλησίες, Μοναστήρια, αποθήκες, θέατρα» (1), στη συνέχεια δημιουργήθηκαν ειδικές υπηρεσίες ενώ «διεθνείς οργανισμοί όπως ο Ερυθρός Σταυρός συνέδραμαν το Ελληνικό Κράτος στην προσπάθεια υποδοχής και περίθαλψης των προσφυγικών πληθυσμών οι οποίοι από πλευράς ηλικιακής σύνθεσης ήταν πολύ νεότεροι από τους ντόπιους κατοίκους, με δυσανάλογα μεγάλο ποσοστό γυναικών σε χηρεία και

ορφανών. Το πολυσύνθετο "προσφυγικό πρόβλημα" αντιμετωπίστηκε αρχικά από την Κυβέρνηση με την ίδρυση του "Ταμείου Περίθαλψης Προσφύγων" και στη συνέχεια από την "Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων" με εκπροσώπους από την Κοινωνία των Εθνών.

«Την περίοδο αδράνειας του Κράτους στον Τομέα της Κατοικίας ακολουθεί η ανάπτυξη μεγάλης κλίμακας πρωτότυπων και φιλόδοξων για την εποχή εκείνη κρατικών προγραμμάτων κατοικιών.»

A. ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ έχουμε την ίδρυση 2.000 οικισμών, οι περισσότεροι από τους οποίους στη Βόρειο Ελλάδα. Η κατανομή γης, η παροχή εξοπλισμού, και κοινωφελών υπηρεσιών αποτέλεσε ένα απαιτητικό αγροτικό πρόγραμμα, δυσανάλογο με την οικονομία της χώρας, η επιτυχία του οποίου υπήρξε αναμφίβολη Σημαντικός αριθμός προσφύγων εντάχθηκε στην καπνοπαραγωγή αξιοποιώντας εκτάσεις που άφησαν πίσω τους οι ανταλλαγέντες μουσουλμάνοι που αποχώρισαν από την Ελλάδα. Αν και υπήρξε ποικιλία στην επιλογή των τύπων των κατοικιών-απλές στο σύνολό τους κυριαρχούσε εν τέλει η εντύπωση της ομοιομορφίας στους οικισμούς αυτούς.

B. ΟΙ ΑΣΤΙΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ, εγκαταστάθηκαν γύρω από τις διάφορες πόλεις, σε "δορυφόρους" κοινότητες για να μην ενοχληθεί η "κανονική" ζωή των κατοίκων αλλά και για να εξασφαλισθεί ένα ομοιογενές κοινωνικό περιβάλλον. Το μεγαλύτερο όγκο παρέλαβε ο Πειραιάς και μετά η Αθήνα και, η Θεσσαλονίκη. Οι πιο εύποροι, από Κωνσταντινούπολη και Σμύρνη επέλεξαν να εγκατασταθούν μακριά από προσφυγοπόλεις, όσον αφορά δε στους άπορους το Κράτος προσπάθησε να τους εγκαταστήσει κοντά σε εργοστάσια στα οποία θα μπορούσαν να απασχοληθούν, δίνοντας εν τέλει ώθηση στη γυναικεία εργασία "Περίπου μισό εκατομμύριο εγκαταστάθηκε στα περίχωρα των Αθηνών και του Πειραιά, διπλασιάζοντας έτσι τον πληθυσμό τους Ωστόσο τρώγλες σκορπίστηκαν παντού, γύρω από τις μεγάλες πόλεις, παρά την αντίθετη προσπάθεια της κυβέρνησης, στις πλέον ακατάλληλες θέσεις, εγκαταλελειμμένα λατομεία, απότομες πλαγιές, κοίτες ποταμών Οι κατοικίες πολύ μικρές τα υλικά ευτελή, ξύλο, τενεκές, τσουβάλι, ευτυχώς όμως σύντομα βελτιώθηκαν., "Η χρήση ωραίων χρωμάτων, οι γλάστρες, οι πάγκοι έδιναν σ' αυτές την εμφάνιση της καλύτερης

προσφύγων του '22

Έλληνες στρατιώτες το '22
(Αρχείο Μπ. Δεσύπρη)

Πρόσφυγες στην Αθήνα
(φωτ. Nelly's-Μουσείο Μπενάκη).

ανώνυμης λαϊκής αρχιτεκτονικής" (6), ενώ παράλληλα υπήρχε η διάσταση της ανθρώπινης κλίμακας. Η εκκαθάριση των τρωγλών από το Κράτος χρειάστηκε περισσότερο από 40 χρόνια για να ολοκληρωθεί.

Η ενσωμάτωση των προσφυγικών οικισμών στον ιστό των μεγαλουπόλεων έγινε με την πάροδο του χρόνου, όταν οι πόλεις εξαπλώθηκαν. Η ζωή των προσφύγων αναμείχθηκε με αυτή των υπολοίπων κατοίκων, αν και οι πρόσφυγες διατήρησαν μια κοινωνική συνοχή με κοινά χαρακτηριστικά καταγωγής και ιδιαιτερότητες που τους διαφοροποιούσαν από τους υπόλοιπους κατοίκους.

Με την ενίσχυση των αστικών πληθυσμών βεβαίως προέκυψαν και προβλήματα ανεπάρκειας υποδομών (υδροδότηση, αποχέτευση, ηλεκτροδότηση, μαζικές μεταφορές), τα οποία το Κράτος προσπάθησε απεγνωσμένα να λύσει.

Η Περίπτωση της Ραφίνας

Μέσα στη δίνη των γεγονότων και των καταστάσεων της Μικρασιατικής καταστροφής η Ραφίνα καλείται να συνεισφέρει στην εγκατάσταση των προσφύγων.

Οικισμός με μακρόχρονη ιστορία από τα προϊστορικά χρόνια, αρχίζει τη σύγχρονη ιστορία της το 1923, όταν εγκαταστάθηκαν εκεί πρόσφυγες από την Τρίγλια της Μικράς Ασίας και που μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα με τα πλοία του Τριγλιανού εφοπλιστή Φίλιππου Καβουνίδη.

Τον Ιούνιο του 1923 συντελείται αναγκαστική απαλλοτρίωση του κτήματος Σκουζέ και τον Ιούλιο η έκταση παραχωρείται στους πρόσφυγες. Στην περιοχή με τους Σαρακατσάνους της Πεντέλης, τους Αρβανίτες με τ' αμπέλια τους, τις αποθήκες, τα υποστατικά και το μικρό ξενοδοχείο του Σκουζέ που αργότερα μετατράπηκε σε σχολείο, Κοινοτικό Κατάστημα και Αστυνομία, εγκαθίστανται οι Έλληνες που είχαν απομείνει στην Τένεδο, ένα χρόνο μετά τον ξεριζωμό.

"Στην όμορφη αυτή νέα πατρίδα υπήρχε για τους πρόσφυγες το έλος, η εκβολή του σημερινού ρέματος. Από την ελονοσία τότε χάθηκαν πολλές ζωές μέχρι που το ίδρυμα Ροκφέλερ το αποξήρανε."

Το 1924 το Ελληνικό Κράτος αναθέτει στον βρετανικό οίκο Χάμπρο την οικοδόμηση του συνοικισμού,

η έκταση του οποίου μοιράσθηκε σε οικόπεδα των 500 μέτρων κατά τα πρότυπα των τριγλιανών σπιτιών.

Μέχρι το 1929 οι Τριγλιανοί δεν αποτελούσαν ανεξάρτητη Κοινότητα αλλά Σωματείο. Λίγα χρόνια αργότερα ο συνοικισμός αποκτά δίκτυα κοινής ωφέλειας, διαμορφώνονται πλατείες κτίζονται οι εκκλησίες της Παναγίτσας και στη συνέχεια της Παντοβασιλίσσας. Παράλληλα αναπτύσσεται οικιστικά η Διασταύρωση, περιοχή ευρισκόμενη σε μικρή απόσταση από το λιμάνι, κομβικό σημείο συνάντησης δύο βασικών αξόνων, λόγω των κοιτασμάτων του λιγνίτη που υπήρχαν εκεί με αποτέλεσμα στην απογραφή του 1921 να εμφανίζεται σημαντικός αριθμός ανδρικού πληθυσμού, προερχόμενος επίσης από, Εύβοια, Σέρφιο, Κρήτη και Ήπειρο. Η εκκλησία της Αγ. Βαρβάρας, προστάτιδος των λιγνιτορύχων, χαρακτηρίζει την περιοχή.

Ραφίνα, σπίτια του προσφυγικού συνοικισμού οδός Εθν. Αντιστάσεως. 1950

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ☛ Γ. Λυγίζου, Η Κατοικία στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, Τ.Ε.Ε, 1974 ☛ Η Κατοικία στην Ελλάδα, Τ.Ε.Ε., 1975
- ☛ Κ. Κωστής, Το προσφυγικό ζήτημα, τα ΝΕΑ, Η Μικρασιατική Καταστροφή 1922, 2010
- ☛ www.rafina.gr ☛ stylianosebortolis.blogspot.gr ☛ spatial planning, Economic Commission for Europe, 2008
- ☛ Κούζας Γ. Όψεις της καθημερινής ζωής στη Ραφίνα του Μεσοπολέμου

Μνήμες από την

Γράφει η Ευγενία Μυτιληναίου

«Το καφενείο του Κολυβίδη»

Από αριστερά: Βασίλης Κολιβύδης, Χρυσόστομος Καπάνδριος, Πανάρετος Τσακίρης και Μανώλης Μαντωνανάκης (Κρητικός). Στο Παράθυρο: Γιάννης Μιχαήλ και Θανάσης Πιστικίδης.
Από Θ. Πιστικίδης «Πες μας παππού», σελ. 126

Ήταν την εποχή ξαναδιαβάζω τα βιβλία του θείου μου Θανάση Πιστικίδη, και σκέφτηκα ότι θα ήταν ενδιαφέρον να σας μεταφέρω μερικές περικοπές από το διήγημα «Το Καφενείο» (σελ.91), που είναι στο βιβλίου του «Εσύ δεν πείνασες» που περιγράφει το καφενείο του και έμμεσα δίνει μια εικόνα από τη ζωή της προπολεμικής Ραφίνας. Θα μου επιτρέψετε μερικές παρεμβάσεις στην εικόνα με δικές μου θύμψεις από το μεταπολεμικό καφενείο της δεκαετίας του '50.

Ας αρχίσουμε από την περιγραφή του καφενείου της παλιάς Ραφίνας, «με τα μάτια ενός παλιού καφετζή, που έζησε 38 ολόκληρα χρόνια μέσα στο καφενείο χωρίς να αποκτήσει ποτέ την ψυχολογία του καφετζή, γιατί είχε το μάτι του πάντα έξω από αυτό. Έναν άνθρωπο που συνεχώς μελετούσε τη ψυχολογία των πελατών του» «Θα μιλήσουμε για το προπολεμικό

καφενείο που ήταν χωρίς πράσινες τσόχες, το απλό, το κλασικό καφενείο που ήταν τόπος κοινωνικής και πολιτικής συνάθροισης. Το καφενείο που ανέβαζε και κατέβαζε κοινοτάρχες, Δημάρχους και Κυβερνήσεις ακόμη, σαν το παλιό καφενείο του Ζαχαράτου στην Αθήνα να πούμε.

Το καφενείο με το τάβλι και το ντόμινο, το καφενείο με την πρέφα, το σκαμπίλι, το μπικέτο, την ξερή και την κολτσίνα, το καφενείο που τα χαρτιά (τράπουλες) που πρόσφερε δεν ήταν ποτέ τζόγος, ήταν ψυχαγωγία. Το καφενείο που πρόσφερε στους πελάτες του τον καφέ, το ούζο τους και το γλυκό του κουταλιού, το λουκουμάκι».

Το μεταπολεμικό καφενείο της δεκαετίας του 50, που θυμάμαι εγώ είχε εμπλουτίσει τον κατάλογο του με τελεμέ, μπακλαβά (γενικά σιροπιαστά) και μικρά κερφεδάκια, που έφτιαχναν στο σπίτι η γιαγιά και η

παλιά Ραφήνα

θεία μου. Κυρίως όμως θυμάμαι τον παστουρμά, που μου έδινε ο θείος, κρυφά από τον παππού, πίσω από το μπάγκο που ήταν το κουζινάκι, όποτε ερχόμουνα από την Αθήνα για να δω τη γιαγιά. Ο παππούς, με τα πάνω μουστάκια, όπως τον λέγαμε (ο Κολυβίδης) έκανε πάντα ότι φώναζε «γιατί ο παστουρμάς δεν είναι για τα μικρά κοριτσάκια».

Φυσικά, ο συνειρμός Ραφήνας-παστουρμά-ούζου, κρατά καλά ακόμα και τώρα! Δεν υπάρχει περίπτωση να φάω παστουρμά και να μη θυμηθώ τον θείο Θανάση και το πίσω μέρος του καφενείου που έγινε η μύησή μου σε αυτό το θεσπέσιο (για μερικούς μισπτό) ανατολίτικο έδεσμα, ούτε φορά που θα ανέβω στην Ραφήνα και δεν θα πιω τα ούζα μου στα σημερινά ουζερί της πλατείας, με τις πλαστικές τέντες, που προσπαθούν μάταια να σου δώσουν την ψευδαισθηση ότι κάθεσαι έξω στο ύπαιθρο.

Το καφενεδάκι λοιπόν του θείου μου, «είχε μέσα 8-9 τραπεζάκια και μια σόμπα, που τον χειμώνα, κάθονταν γύρω της οι πελάτες να ζεσταθούν. Το καλοκαίρι έβγαζε έξω άλλα τόσα τραπεζάκια, αλλά τότε άλλαζε η φυσιογνωμία του καφενείου, λόγω του «ξένου» κόσμου που σύχναζε σε αυτό, διερχομένου και παραθεριστικού»

Παρέα Ραφηνιωτών (δεκαετία '50)

Και όπως θυμάμαι ήταν αρκετός αυτός ο κόσμος, γιατί έξω ήταν η στάση του λεωφορείου για την Αθήνα και το καφενείο ήταν και «Σταθμαρχείο», δηλαδή, είχε ένα τηλέφωνο (καβουρδιστήρι) για να επικοινωνεί με τον σταθμάρχη της Αθήνας και μέσα ήταν και ο Σταθμάρχης, ο θείος μου Γιάννης Μιχαήλ. Όταν όμως ερχότανε καράβι, έτρεχε στο λιμάνι, γιατί ήταν συγχρόνως και Ναυτιλιακός Πράκτορας. Την εποχή εκείνη, τα αραιά δρομολόγια πλοίων και λεωφορείων, έδιναν την δυνατότητα σ' ένα μόνον άνθρωπο να εξυπηρετεί και τα δύο.

Όπως όλα τα καφενεία, έτσι και αυτό, είχε τους μόνιμους πελάτες του. «Ο καφετζής ποτέ δεν ρωτούσε πως πίνουν τον καφέ τους, γιατί ήξερε όχι μόνο πως τον έπιναν αλλά ήξερε ακόμα και την ώρα που θα έμπαιναν στο καφενείο οπότε και ο καφές τους ετοιμαζόταν χωρίς καν να παραγγελθεί. Τότε που η απουσία ενός πελάτη από το καφενείο γινόταν αμέσως αισθητή και όλοι ρωτούσαν: –Βρε, ο τάδες δεν φάνηκε σήμερα, μήπως είναι άρρωστος; Και ανέθεται αμέσως στο γείτονα να φέρει νέα το απόγευμα ή το πρωί για την ξαφνική απουσία του.

Το καφενεδάκι διέθετε στους πελάτες του δύο εφημερίδες, μια πρωινή και μια απογευματινή. Αυτές δεν της είχε μόνο για να μαθαίνουν οι πελάτες τα νέα, αλλά και για να διαβάζουν για τον Τσοκιτζή, τον Εφέ του Αϊδονιού και για να λύνουν το σταυρόλεξο, που δεν ξέρω πότε ανακαλύφθηκε αλλά τότε έκανε την εμφάνισή του στις εφημερίδες και απέκτησε αμέσως πολλούς φανατικούς φίλους.

Αλλά το καφενεδάκι εκείνο, πέρα από τις εφημερίδες που πρόσφερε στους πελάτες του, είχε και ένα αριθμό βιβλίων, μια μικρή βιβλιοθήκη στο εντοιχισμένο ντουλάπι του που αργότερα, το συμπλήρωσε και με μια εγκυκλοπαίδεια. Έτσι πολλοί από τους πελάτες μπορούσαν να διαβάσουν ό,τι τους άρεσε από τα βιβλία εκείνα και ακόμα είχαν την ευκαιρία να συμπληρώσουν από την εγκυκλοπαίδεια τα κενά των γνώσεων τους.

Απλοί άνθρωποι οι πελάτες. Όλοι εργατικοί και αγρότες, λίγοι υπάλληλοι, ο δάσκαλος, ο παπάς, ο γραμματέας της Κοινότητας, επαγγελματίες και μερικοί φαραδες. Καλοκάγαθοι, καλοπροαίρετοι, καλοσυνάτοι χωρίς να τους λείπει το χιούμορ. Τα πειράγματα μεταξύ τους δεν έλειπαν, πειράγματα όμως, χωρίς κεντρί, πειράγματα αθώα που δεν πρόσβαλαν και που δεν έθιγαν κανέναν. Εδώ συζητούσαν αν καλώς εργάζονται και λειτουργούν ο παπάς, ο δάσκαλος, οι επιτροπές των σχολείων και της εκκλησίας, οι αγροφύλακες, οι νυχτοφύλακες και ο πρόεδρος ακόμη αν κάνει σωστά και αμερόληπτα τα καθήκοντά του.

Εκτός από «Καφενείο του Σταθμού», το καφενεδάκι αυτό έκανε και τη διανομή πάγου στα σπίτια. Στο πίσω μέρος του καφενείου υπήρχε και ένα μεγάλο ψυγείο, με μεγάλες κολώνες πάγου, που συνήθως τις κόβανε στα τέσσερα, για να χωράνε στα οικιακά ψυγεία. Κοντά στην «ηλεκτρική» ήταν και το παγοποιείο. Η χαρά μου ήταν όταν ο θείος μου ο Αποστόλης Πιστικίδης, που είχε μια τρίκυκλη μηχανή, με έπαιρνε μαζί του για να πάμε να πάρουμε πάγο ή να κάνουμε τη διανομή στα σπίτια του χωριού.

Το κείμενο δημοσιεύτηκε στο site: triglianoi.gr

Γράφει και Επιμελείται η Κατερίνα Σιούτα - Παπαδοπούλου

«Ο κύκλος της ζωής» - Η γέννα τότε ... και τώρα -

Η ελπίδα για τη συνέχεια τους, το καμάρι και η χαρά κάλυπταν τους μελλοντικούς γονείς, στην προσμονή της γέννας!

Αυτό το θαύμα της ζωής, πραγματοποιείταν ανέκαθεν στο σπίτι και πολλά χρόνια αργότερα στα νοσοκομεία και στις κλινικές, μέχρι σήμερα όπου εξειδικευμένα ιατρική ειδικότητα, αυτή της Γυναικολογίας-Μαιευτικής αναλαμβάνει τη διεκπεραίωση της διαδικασίας. Σχετικά πρόσφατα, κάποιοι ειδικοί του χώρου ενημερώνουν και προάγουν τον τοκετό στο σπίτι πάλι, για να είναι η ψυχοσωματική δοκιμασία της επίτοκης πιο φυσιολογική.

Στην Ελληνική επαρχία όμως 50-60 χρόνια πριν, η μέλλουσα μπτέρα δεν είχε επιλογές. Δούλευε στα χωράφια ως την ...ώρα την καλή... με κίνδυνο να γεννήσει εκεί, μόνη της, ή στο δρόμο χωρίς τη **μπάμπω** του χωριού και τη βοήθειά της.

Όταν οι μεγάλες ώρες της γέννας κοντοζύγωναν και η επίτοκη ήταν στο σπίτι, η μαμιά ήταν η πρώτη που το μάθαινε και δεύτερος ήταν ο παπάς που ευλογούσε το ευχολόνερο (στα **Θεσσαλικά Άγραφα**) για να αγιαστεί η γέννα και το σπιτικό που θα δεχόταν το νέο άνθρωπο! Έτοιμη είχαν τη σαρμανίτσα - την κούνια (ή σκαφίδι, ή μπεςίκι, ή σαραμίτσα (στη **Στιμάγκα Κορινθίας**) που ήταν συνήθως ξυλόγλυπτο έργο τέχνης, με συμβολικά σκαλίσματα, όπως ήλιους, λουλούδια, σταυρούς, για να 'ναι η ζωή του μωρού φωτεινή, όμορφη και ευλογημένη! Έτοιμη ήταν επίσης και η τριχιά (σχοινί) δεμένη στο ταβάνι, σε περίπτωση προβλήματος, να κρεμαστεί -σαν από κούνια- η επίτοκη, για να βοηθήσει τον εαυτό της στην ύστατη ώρα, που οι εφιαλτικοί πόνοι, σαν κύματα έρχονταν ο ένας μετά τον άλλον. Απελπιστικές οι στιγμές, που έμοιαζαν απέλειωτες...

Οι γυναίκες βίωναν τότε -που δεν υπήρχε επισκληρίδιος αναισθησία και η λύση της καισαρικής- αλλά και τώρα βιώνουν, διαφορετικά η κάθε μια, την εμπειρία της εγκυμοσύνης και του τοκετού. Όμως ο φόβος, η αγωνία και η συγκίνηση ήταν και είναι συναισθήματα κοινά, που ανέκαθεν την έκαναν ιδιαίτερα ευάλωτη, αυτές τις μεγάλες στιγμές στη ζωή της, στις οποίες δοκιμάζεται όλη η ύπαρξή της. Γι' αυτό πειθαρχούσε άκριτα, σε όσα (δοξασίες αλλά και δεισιδαιμονίες) η μαμιά και οι μεγαλύτερες γυναίκες της επέβαλαν. Με υπομονή αγωνιζόταν συνεχίζοντας έτσι την παράδοση και την πολιτισμική της κληρονομιά. Άναβε το καντήλι της απ' τις ώρες της γέννας ως τα σαραντί-

σματα που έπαιρνε ευχή απ' τον παπά στην εκκλησία. Πατούσε σίδερο στο κατώφλι της, να το πατούν και οι άλλοι, για να μη ματιάσουν μάνα και παιδί. Σε όλο αυτό το σκηνικό η παρουσία του πατέρα ήταν σπηρικτική, μόνον που δεν ήταν συχνή.

Σε περιπτώσεις δυστοκίας η μέλλουσα γιαγιά, φύλακας άγγελος της ετοιμόγεννης, συμπάσχοντας της σιγοτραγουδούσε (μαντινάδες στην **Κρήτη**) «... σκιστείτε όρεια και βουνά και η θυγατέρα μου γεννά...». Ήταν η ώρα που ζητούσαν βοήθεια και έταζαν σε Παναγιά και Αγίους. Όπως ο ογδοντάχρονος - περίπου - Δ.Μ. από την **Πρίγκιπο**, θυμήθηκε ότι οι μάνες αφιέρωναν τα μωρά στον Άη - Γιάννη τον Κουδούνια και τους κρεμούσαν κουδούνια στο λαϊμό ως την ενηλικιώσή τους, που τα έβγαζαν!

Όταν η ευλογημένη διαδικασία ολοκληρωνόταν ο πατέρας κατέγραφε τη γέννα πίσω απ' τα εικονίσματα των Αγίων και γνωστοποιούσε το γεγονός με πυροβολισμούς και κεράσματα στους συγχωριανούς για τα «σ' χαρίκια». Αν το μωράκι γεννιόταν με σκέπη στο πρόσωπο (το άμνιον), το αφαιρούσαν και το κρατούσαν για φυλαχτό, όπως και τον ομφάλιο λώρο. Αν γεννιόταν με τριχες στην πλατούλα του έλεγαν πως θα γίνει δυνατό και αντρεωμένο. Η μαμιά σκούπιζε το μωρό και άλειφε το κορμάκι του με μέλι και στάχτη (στον **Πόντο**) αλλού με λίγο αλάτι που το άφηνε στο κεφαλάκι του μέσα στο σκουφί του για να γίνει έξυπνο. Σπαργάνωνε το μωρό και το έπλεναν τρεις μέρες μετά (στο **Στείρι**) όταν ο νονός ερχόταν με τα δώρα του για να το ασπιώσει. Το ασπιώναν στο μπανάκι του, και οι συγγενείς που τύχαινε να πάνε για να ευχηθούν, έριχναν κέρματα στο νερό, για να κολυμπάει στα πλούτη. Σε μερικές περιοχές έπαιρναν πίσω τα χρήματα πριν χύσουν το νερό σε απάτητη γωνιά της αυλής τους. Αλλού πάλι τα έδιναν στη μαμιά σαν δώρο ή αμοιβή. Τις τρεις πρώτες ημέρες μετά τη γέννα, ένα πιάτο με μέλι δίπλα στη σαρμανίτσα, περιέμενε τις Μοίρες για να μυρώσουν τα χρόνια της ζωής του μωρού και να ορίσουν τις χαρές και τις λύπες του! Άναβαν και τη λαμπάδα της Λαμπρής, για να δείξουν τη μεγάλη γιορτή στο σπιτικό τους.

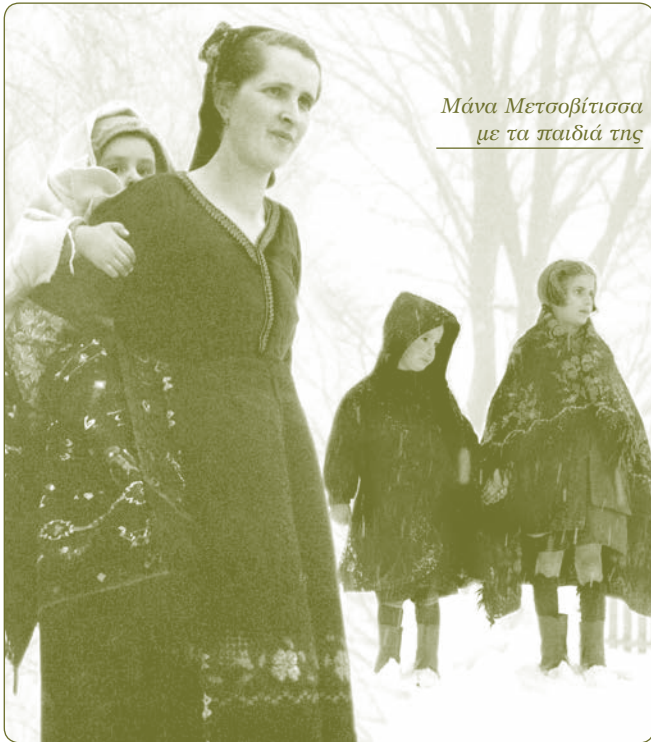
Μετά ασχολούνταν με τη λεχώνα που αισθανόταν καταξιωμένη και ζητούσε αναγνώριση, γιατί η μπρότητα ήταν η επιβεβαίωση της προσωπικότητάς

Στη Μπδέα της Αργολίδας έχει βρεθεί θήλαστρο από την περίοδο 1340-1185 π.Χ.

μια 'πίσημην ημέρα

Μάνα Μετσοβίτισσα
με τα παιδιά της

της στον κύκλο των εξαρτήσεών της και της υποταγής της μέσα στην οικογένεια. Τη βοηθούσαν να απαλλαγεί απ' τον πλακούντα (το ύστερο), τη φρόντιζαν και της έδεναν την κοιλιά. Η τροφή της ήταν λίγο πιλάφι, για να μην κατεβεί το γάλα, ώστε να πάρει το μωρό το πρωτόγαλα (κολάστρα) ό,τι πιο θρεπτικό για τα πρώτα του γεύματα αφού και η συνέχεια του μητρικού θηλασμού ήταν και είναι δικαίωμα του κάθε βρέφους. Σε προβληματικές περιπτώσεις χρησιμοποιούσαν θήλαστρα. Στο **Μουσείο Σαντορίνης** υπάρχουν αρχαϊκά πύλινα θήλαστρα, όπως και στη **Μηδαία Αργολίδας** που βρέθηκε θήλαστρο από το 1340 - 1185 π.Χ. και ανιχνεύθηκαν στο εσωτερικό του ίχνη από κερι, μέλι και κάποιο προϊόν ζύμωσης. Το γάλα που χρησιμοποιούσαν ήταν μάλλον αγελαδινό.

Πίτες, κουλουρόφωμα, γλυκά και κρασί κόκκινο, γέμιζαν το σπίτι, μια εβδομάδα μετά, από φίλους, γείτονες, συντοπίτες, που έρχονταν να ευχηθούν και ν' ασπιάσουν το παιδί, ως συμπαραστάση στη νέα οικογένεια. Κάθε μέρα ήταν γιορτή για τη γέννα που έφερε στον κόσμο ένα νιο παιδί, όταν αυτό ήταν γερό, διαφορετικά υπήρχε θλίψη και σιωπή ... Πριν νυχτώσει, το σπίτι «σφαλούσε». Κανείς δεν πατούσε, για να μην αρμενιστούν και ματιαστούν μάνα και παιδί, από ζήλια - γρουσουζιά και το κακό το μάτι. Κάθε σπιτικό, κάθε τόπος και χωριό διαφορετικά ξόρκιζαν το μάτι το κακό. Με αλάτι, με λάδι ή κάρβουνο, ψελλίζοντας αφορισμούς ή προσευχές, ξεμάτιαζαν και ετοίμαζαν φυλαχτά για όλους, όχι με Τίμιο ξύλο, αντίδωρο ή κομποσκοίνοι όπως τώρα, αλλά με σκόρδα, ρεβίθια, λιβάνι, μόλυβδο και υδράργυρο (φυλαγμένο σε τσόφλι ξηρού καρπού).

Εν τω μεταξύ οι γέννες διαδέχονταν η μια την άλλη (ο έλεγχος των γεννήσεων ξεκίνησε δειλά το 1949) και ήταν συνηθισμένη εικόνα, μια μάνα να κρατάει στο χέρι της ένα παιδί, άλλο να έχει αγκαλιά, άλλο στη σαρμανίτσα και άλλο στην κοιλιά!!! Δεν υπήρχε χρόνος τότε για επιλόχεια κατάθλιψη, που ταλαιπωρεί στην εποχή μας κάποιες νέες μαμάδες, υπήρχε όμως πάντα λίγος χρόνος για κανάκεμα, παιγνίδι και νανούρισμα!

«Υπνε που παίρνεις τα παιδιά έλα πάρε και τούτο, μικρό-μικρό σου το 'δωσα μεγάλο φέρε μου το, μεγάλο σαν ψηλό βουνό ίσιο σαν κυπαρίσσι και οι κλώνοι του ν' απλώνονται, σ' ανατολή και δύση!» (Μ. Ασία) «Κοιμήσου αγγελούδι μου, κοιμήσου και παρήγγειλα στην Πόλη τα προικιά σου στα Γιάννενα τα ρούχα σου και τα χρυσαφικά σου» (από διάφορες πηγές).

Ακόμη και στην ανελέητη εποχή μας, στη θέα ενός μωρού, η αίσθηση του δέους και της γαλήνης, μας κάνουν ποιητές!

Θα σου πάρω μια βεντάλια κι ένα μύλο χάρτινο. Παραμύθι ασημένιο και κουκλάκι πάνινο.

Σ αρματώνω ένα βαρκάκι με ολόχρυσα κουπιά. Το στολίζω με κοχύλια και τ' ανέμου τα φιλιά.

Κι αν πεινάσεις κόψε μήλο. Κι αν διψάσεις πιες νερό. Τον αγέρα κάνε φίλο, να χεις πρώτο τον καιρό.

Στο ταξίδι σου τα αστέρια, να ν' τα μάτια του ουρανού. Κι ότι αγγίζει η ματιά σου, χάδι να 'ναι του Θεού.

Κι αν ο ήλιος σε ζηλέψει, πες του μόνο ότι αγαπάς. Όσα η ζωή σου δώσει, κράτα τα μην τα πετάς.

Κι αν πεινάσεις, κόψε μήλο. Κι αν διψάσεις πιες νερό. Τον αγέρα κάνε φίλο, να χεις πρώτο τον καιρό!

«Σεπτέμβρης 2012 - Γ.Α.»

Σ' αυτήν την γλυκιά επικοινωνία, ...τότε και τώρα... κοινωνούν οι άνθρωποι τη χαμένη αθωότητα, το όνειρο και την ελπίδα, που τόσο ανάγκη τα έχουμε και όμως τα λησμονούμε ...

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- 🕯️ Αργυρίου Μαρία - Κουσκούνης Λουκάς «Στείρι» 🕯️ Καραγκούνης - Παπαδήμου - Νιανιάκας «Το Μικρόκαστρο»
- 🕯️ Μασσαβέτας Αλέξανδρος «Κωνσταντινούπολη - Η Πόλη των Απόντων» σελ.637
- 🕯️ Μέγας Γεώργιος «Ζητήματα Ελληνικής Λαογραφίας» 🕯️ Μερκαλής Μιχάλης «Θέματα Λαογραφίας»
- 🕯️ Μπαλάφας Κώστας «Μέτσοβο» 🕯️ Ρηγάτος Γ.Α. «Η Διατροφική Παράδοση στην Ελλάδα»

Γράφει, επιμελείται η Εύη Γκατσοπούλου, εκπαιδευτικός

Περιήγηση στην Κουζίνα του Λαογραφικού Μουσείου

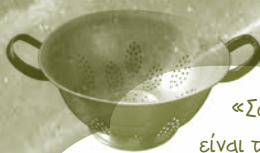
Όταν επισκεπτόμαστε ένα λαογραφικό μουσείο μπαίνουμε συνήδως σε ένα παραδοσιακό κτίριο που αποτελούσε κάποτε μια κατοικία. Εκεί παρατηρούμε παλιά έπιπλα, αντικείμενα που χρησιμοποιούσαν καθημερινά, υφαντά, πορσελάνες, ξυλόγλυπτα περίτεχνα κοσμήματα, παραδοσιακές φορεσιές κ.α.

Πολλά από τα καθημερινά χρηστικά είδη βρίσκονταν στην κουζίνα που αποτελούσε συχνά το κέντρο δραστηριότητας του επιτίου. Εκεί η νοικοκυρά μαγείρευε, τα παιδιά διάβαζαν ή έπαιζαν, η γιαγιά διηγόταν παραμύθια και κεντούσε. Ο πατέρας απολάμβανε το φαγητό και το κρασί κουρασμένος από τις γεωργικές εργασίες. Η οικογένεια περνούσε τις περιωότερες ώρες της ημέρας μαζεμένη κοντά στη φωτιά του τζακιού ανταλλάσσοντας τις εμπειρίες της ημέρας και τις λαϊκές σοφίες της ελληνικής παράδοσης.

ΑΣ ΤΗΩΡΙΣΟΥΜΕ ΑΠΟ ΚΟΝΤΑ ΜΕΡΙΚΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΙΟ ΤΗΩΣΤΑ ΧΡΗΣΤΙΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΚΟΥΖΙΝΑΣ:

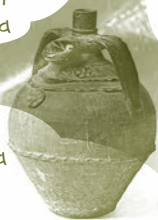
«Με λένε λαδικό ή ρόι, με γεμίζουν με λάδι και βλέπω από ψηλά σαλάτες, λαδερά νηστήσιμα φαγητά. Στο μαγείρεμα πρωτοστατώ και στα τραπέζια δεν λείπω εγώ!»

«Σουρωτήρι είναι το όνομα μου γιατί σουρώνω και πλένω όλη τη μέρα. Φρούτα, χόρτα καθαρίζω, ζυμαρικά σας φέρνω κι από τις τρύπες μου αέρα παίρνω».

«Είμαι το ταψάκι που έ όλες τις γιορτές κουλούρια και γλυκά μυρίζω. Καρβέλια ψωμιού και τσουρέκια ψήνω, αρνάκι με πατάτες, πίτες επιτικές εεεβίρω.»

«Είμαι η γνωστή σας στάμνα που πηγαινοφέρνω το νερό από τη θρύση της πλατείας. Άλλες φορές με γεμίζουν λάδι ή νερό και είμαι φτιαγμένη από πηλό.»

«Να σας ευετηδώ: Παλάντζα ή καντάρι, πιο γνωστή ως ζυγαριά! Έχω δυο κρεμασμένα "εακουλάκια". Στο ένα μου βάζουν βαρίδια και στο άλλο μετρώ φρούτα, ειτάρια, όσπρια ιεορροπώντας.»

«Μύλος ονομάζομαι ή αλλιώς καθουρντιστήρι. Αλέδω τους σπόρους του καφέ για να πίνετε φρέσκο μυρωδάτο ελληνικό καφέ. Συχνά όμως καθουρντίζω και τους κόκκους του πιπεριού για να νοστιμιζετε το φαγητό σας.»

«Όλοι έχετε δοκιμάσει την νόστιμη ελληνική φαεολάδα, τις γλυκές φακές, το κοκκινιστό κρέας, μαγειρεμένα μέσα στο ευρύχωρο ώμα μου! Είμαι ο τέντζερης πάνω στη φωτιά με το καπάκι μου αγκαλιά».

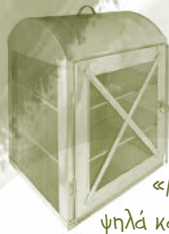

«Αποτελώ ένα από τα πιο χρήσιμα και "δυνατά" εργαλεία της κουζίνας. Εγώ το γουδί με το γουδοχέρι μου τρίβω καρύδια για μπακλαβά, βουγάμι αλλά και εκόρδο για πικάντικες συνταγές».

μικρούς μας φίλους...

«Πινακωτή πινακωτή, από το άλλο μου αυτί", λένε τα παιδιά παίζοντας και είναι σαν να με φωνάζουν. Είμαι φτιαγμένη από ξύλο, έχω τρεις δήκες όπου φιλοξενώ ψωμιά στολισμένα με πουλιά και λουλούδια αλλά και τη λειτουργία απ' την οποία ο παπάς μοιράζει το αντίδωρο».

«Με κρεμούν ψηλά και λέγομαι φανάρι.

Ήμουν για χρόνια απαραίτητο στα νοικοκυριά καθώς όταν δεν υπήρχαν τα ψυγεία, μέσα μου φύλαγα δροσερά τα τρόφιμα και τα προστάτευα με το τρυπητό μου δίχτυ από ανεπιθύμητους "επιβήκτες". Τώρα όλοι προτιμούν τα ψυγεία και σε μένα τοποθετούν κανένα κεράκι για να φωτίζω τις βεράντες τους.»

«Πάνω μου οι νοικοκυρές απλώνουν τα φύλλα για τις πίτες και κόβουν τις κυλοπίτες. Σας μιλώ εγώ ο σοφράς, το χαμηλό τραπέζι με τα κοντά πόδια που φιλοξενώ όλα τα μέλη της οικογένειας αλλά και το κέντημα της μητέρας, το κρασοπότηρο του πατέρα, τα βιβλία των παιδιών...».

ΠΩΣ ΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕΤΕ ΜΙΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΑΣ

Είναι μια καλή ευκαιρία να βρεθείτε με τις γειασίες σας και να ζητήσετε αντικείμενα, ρούχα, οκεύη που κρημιοποιούσαν παλιότερα ή τα κρατούν ως οικογενειακά κειμήλια.

Σε ένα κρηματιστό κρητόνι καταγράψτε το όνομα, τη κρήση, την ιστορία του εκδέματος και την κρηιοκή κρηόλευσης του.

Τοποθετήστε όλα τα εκδέματα που συλλέξατε σε μεγάλη τραπέζια, σε ταμπλό στην αίθουσα εκδηλώσεων, στο κρηοαύλιο ή την τάξη σας μαζί με τα κρηματιστά κρητόνια.

Καλέστε και ξεναγήστε γονείς, συμμαθητές, φίλους στη λαοκρηαφική σας έκθεση!

Η ΠΙΟ ΔΙΑΣΗΜΗ ΣΥΝΤΑΓΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ

Ο άρτος - ψωμί είναι η βάση της διακρηοφής μας.

Τα κρηστούγεννα του δίνουμε το όνομα κρηστόψωμο και το στολίζουμε με ζυμαρί, κρηρούς κρηρούς, ένα σταυρό στη μέση και κρηλήθος κρηεδίων, λουλουδιών, ζώων, σπιτιών.

Τα υλικά για την κατασκευή του είναι ακνή και ακρηβιά. Ψιλοκοκρημισμένο αλεύρι, σουσάμι, γλυκάνισο, κανέλα, σταφίδες, κρηρίφαλο, ζάκρηρη και ροδόκρηρο.

Πκρην κρηκινήσει το ζύμωμα η νοικοκρηρά έκανε το σταυρό της και ευκότηαν ότι κρηλύκρηρο για το σπιτί. Έπειτα έπκρηλαδο το κρηστόψωμο σε κρηκήματα σύμκρηφωνα με την κρηαράδοση του τόπου: κρηκρηκρηκρη, ρόκρημπος, κρηουλόκρηρα.

Στο κρηστούγεννιατίκρηο τραπέζι ο νοικοκρηκρης στου σπιτιού το σταύκρηρωνα, το έκοβε και το κρηοίραζε σε όλα τα κρηλή της οικοκρηένειας.

ΜΙΑ ΑΚΡΟΣΤΟΙΧΙΔΑ

Ποια από τα αντικείμενα που γκρηωρίσαμε κρημιοποιούσε η νοικοκρηρά για την κατασκευή του κρηστόψωμου;

-- ψ --.
 -- ο υ --.
 ----- ω ---.
 -- δ ---.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ☞ "Μια βόλτα στο κένκρηο λαϊκής Τέκρηης και Παράδοσης Αγγελικής Χατζκρημικήλη" Φ. Τσάκρηπρα, Ζ. Σκρηαλίδη.
- ☞ "Λαϊκή Τέκρηη". Μακρηζία Ντεκρηάστρηο. ☞ "Ελλκρηνική Πακρηδοσιακή Ακρηκρηκρηκρηκρη". Ακρη.Κλάδο - Μκρηλέτσα.

Λυκείου δραστηριότητες

Γράφει η Ελένη Καχριμάνη, πρόεδρος του ΛΕΡ

Από την παράσταση "Ιστορούμε τη Ραφήνα"

Αγαπητοί φίλοι,

Ήταν πράγματι μεγάλο το διάστημα που μεσολάβησε ανάμεσα στο 26ο και 27ο τεύχος του περιοδικού μας «τ' **ανάβλεμμα**». Έξι ολόκληροι μήνες πέρασαν για να κυκλοφορήσει ξανά το περιοδικό του Λ.Ε.Ρ. Και χαιρόμαστε που τα καταφέραμε και πάλι. Αμείλικτες οι συγκυρίες, απτόητο όμως και το μεράκι για κάτι το ωραίο, για κάτι το καλό, για κάτι που έχει «άρωμα» Ελλάδας. Και άρωμα Ελλάδας έχει ό,τι κυκλοφορεί μέσα στο «ερασιτεχνικό» αυτό περιοδικό του Λυκείου μας. Πάντα, κάτι θα μας θυμίσει, κάτι θα μας μάθει, κάτι θα μας διδάξει. Άλλωστε αυτός δεν είναι και ο στόχος της ύπαρξής του; Γι' αυτόν τον ίδιο στόχο υπάρχει και ο θεσμός του Λυκείου των Ελληνίδων που περικλείει τις λέξεις «διάσωση» και «διάδοση» των παραδόσεων της Ελλάδας.

Πολλές και οι δραστηριότητες και οι εκδηλώσεις για τη διάδοση της παράδοσης, την αναβάθμιση της γυναίκας και περισσότερο την καλλιέργεια του παιδιού. Έτσι, από το Μάρτιο του 2013 μέχρι σήμερα, η μια εκδήλωση ακολούθησε την άλλη.

Στις **12 Απριλίου**, πραγματοποιήθηκε στο Καλλιμάρμαρο, αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων με συμμετοχή κοριτσιών από την Χ.Ο. του Λ.Ε.Ρ. Στις **14.4.13**, έγινε η ετήσια Γενική Συνέλευση του ΛΕΡ με επίσης απολογισμό του 2012 και προϋπολογισμό του 2013.

Στις **21.4.13**, έγινε η παρουσίαση με λόγο και εικόνα του προγράμματος «Ραφήνα-Πικέρμι, γνωρίζω τον τόπο μου» από τους: εκπαιδευτικούς Χριστίνα Παναγιώτου και Αντώνη Λαζαρή. Την **1η Μαΐου**, μέλη του Λ.Ε.Ρ. παρακολούθησαν στο θέατρο "Badminton" την θεατρική παράσταση για τη ζωή του Μίκη Θεοδωράκη.

Στις **12 Μαΐου 2013**, οι δύο δάσκαλοι του Λ.Ε.Ρ. Ντιάνα Νοτάρογλου και Γιάννης Κοντογιάννης οργάνωσαν ένα τριήμερο σεμινάριο χορού στη Μύκονο, το οποίο είχε μεγάλη επιτυχία.

Στη συνέχεια όλες οι προσπάθειες στράφηκαν στην οργάνωση και επιτυχία της μεγάλης γιορτής του τέλους του έτους, στις **27 Ιουνίου 2013**, με χορούς, δρώμενα, ζωντανή μουσική και προβολή εικόνων. Είχε τίτλο «Ιστορούμε τη Ραφήνα». Στην παράσταση έλαβαν μέρος η χορωδία του Λυκείου, όλα τα τμήματα χορού του Λ.Ε.Ρ., καθώς και χορευτική ομάδα από το Λύκειο της Παιανίας με ωραιότατες παραδοσιακές Μεσογειακές φορεσιές.

Στη συνέχεια, μετά από τρεις μήνες διακοπών, ξανάρχισε η Λυκειακή χρονιά με τη **γιορτή της Παντοβασιλίσσας**, της Παναγίας πολιούχου της Ραφήνας, και την **αδελφοποίηση της Ραφήνας με το ιερό νησί της Τήνου**. Στις εκδηλώσεις συμμετείχε το Λ.Ε.Ρ. με χορούς στην πλατεία της πόλης μας.

Από την 1η Οκτωβρίου άρχισε πάλι η λειτουργία όλων των τμημάτων στο Λύκειο των Ελληνίδων Ραφήνας. Άρχισαν τα μαθήματα της **χορωδίας**, του τμήματος **ζωγραφικής**, **κεντήματος** και **ραπτικής**.

Τα μαθήματα χορού για όλες τις ηλικίες γίνονται, όπως κάθε χρόνο στο Α' Δημοτικό Σχολείο Ραφήνας, κάθε Παρασκευή απόγευμα γι' αυτή τη χρονιά, με δύο εξαιρετικούς δασκάλους χορού του Κεντρικού Λυκείου: τον Γιάννη Κοντογιάννη και τη Ντιάνα Νοτάρογλου, από τις 5 το απόγευμα μέχρι τις 10 το βράδυ.

*Ας ευχηθούμε σ'όλους
καλή σχολική και λυκειακή χρονιά!*

